

Blok: "Meer uitwisseling nodig tussen ministeries"

Nieuwsbericht | 23 december 2013

Minister Stef Blok voor Wonen en Rijksdienst werkt aan een kleinere en slimmere overheid. Hij wil breken met de traditie van strakke departementale grenzen. "Je werkt niet meer bij een ministerie, maar bij het Rijk. Dat relateert en houdt je scherp."

Hoe ziet de rijksoverheid van de toekomst er volgens u uit?

"Ik hoop dat de kwaliteit even goed is als die van de huidige. In Nederland kunnen we trots zijn op onze rijksdienst. Er wordt wel gemopperd, maar we komen heel goed uit de vergelijkende onderzoeken van het Sociaal Cultureel Planbureau, de OESO en de Europese Unie. Als diezelfde mopperende Nederlander 's zomers op de camping in Frankrijk aan zijn buurman vraagt 'hoe heeft de overheid hier de ouderenzorg geregeld?' dan krijgt hij waarschijnlijk als antwoord 'Hoe bedoel je, geregeld?' De opgave is wel om in deze snel veranderende wereld, met deze kritische burger, te zorgen dat je dienstverlening meegaat met de modernisering. Het is net als met sport: als je al kampioen bent, is het een enorme uitdaging om dat te blijven."

De overheid is als merk al sterk veranderd. Niet zo lang geleden waren boodschappen afkomstig van bijvoorbeeld VROM of Defensie, nu is het allemaal 'de Rijksoverheid'. Is dat een voorbode van een Rijk dat heeft afgerekend met strakke departementale grenzen?

"Absoluut. Je begint met het logo, maar er is ondertussen ook in de uitvoering veel gebeurd. Het programma Compacte Rijksdienst heeft alle ondersteunende diensten – automatisering, inkoop, facilitair – gecombineerd en aantoonbaar grote efficiencylagen gemaakt. Ik wil echt verder op die route. Ik heb daarnet veel lof toegezwaaid die ik ook van harte meen, maar wat mij een beetje tegenvalt is dat er toch nog steeds sterk in termen van ministeries wordt gedacht. Politiek gezien is het logisch dat je een minister aanspreekt op zijn beleidsterrein, maar dat betekent niet dat de organisatie achter die minister diezelfde lijn moet volgen. In

mijn eigen geval geldt: bijna mijn hele begroting is de huurtoeslag, en die wordt uitgevoerd door de Belastingdienst. De Inspectie Volkshuisvesting gaan wij onderbrengen bij de Inspectie Leefomgeving en Transport, die valt onder mijn collega, minister Schultz. Twee onderwerpen waar politiek en publiek mij op aanspreken, die ik met een gerust hart voor de uitvoering bij collega's neerleg. Misschien mag ik een voorbeeld geven van waar het helaas nog misgaat? Ik was laatst op een ministerie en daar liet men mij trots een brochure zien over leiderschap bij ministerie X. Maar leiderschap is daar niet anders dan bij ministerie Y of Z. Waarom doe je zo'n programma niet samen en leer je van elkaar? Hier zag ik verkokering in de praktijk."

De geesten zijn nog niet rijp?

"Het is geen automatisme. Je komt veel goede wil tegen, maar als puntje bij paaltje komt en het gaat bijvoorbeeld om het onderbrengen van de eigen inspectie bij een ander departement, dan kom je toch weer in de loopgraven terecht. Het is een proces van allereerst overtuigen, maar vervolgens ook duwen en trekken.

Gelukkig zijn er al een heleboel goede stappen gezet. Tijdens de onderhandelingen over het Regeerakkoord, kregen wij van de SG's een aantal voorstellen om de ministeries kleiner en efficiënter te maken, onder meer door samen te werken. Zij hebben daar een bedrag aan gekoppeld. We hebben ook kritisch gekeken naar de ZBO's en hun bedrijfsvoering. De SG's zijn nu zelf aan het werk gegaan met hun plannen en daarover zit ik regelmatig met hen om tafel, want ik wil natuurlijk wel de resultaten zien."

Welke mooie resultaten kunt u al op tafel leggen?

"Het meest zichtbare op dit moment is dat we veel minder gebouwen nodig hebben. Er stond al een grote advertentie in de kranten met de strekking 'drie ministeries te koop'. Sociale Zaken, Infrastructuur en Milieu en Buitenlandse Zaken. We vragen met de bezuinigingen veel van de mensen in Nederland, dus is de vraag terecht wat je als overheid zelf doet. Dat is deels minder mensen, maar deels ook minder werkplekken en gebouwen. Wat ik zelf als burger een goed voorbeeld vind – een verdienste van mijn voorgangers – is de belastingaangifte. Nog niet zo lang geleden was dat een papieren formulier. Maar nu is het een website die al grotendeels voor je is ingevuld. Het is nog steeds niet de leukste avond van het jaar, maar het is wel een vernieuwing die efficiënt en publieksvriendelijk is."

Heeft u zelf ook een modelproject onder handen?

"Ton Annink, de SG van SZW, leidt een project om de basisadministraties beter aan elkaar te koppelen. Daar wordt op straat misschien niemand warm van, maar voor het land zijn ze net zo belangrijk als de snelwegen of de spoorwegen. Dat je goed weet wie recht heeft op welke voorziening of wie welke belasting moet betalen, is essentieel. Dankzij zulke dingen hoort Nederland bij die wereldtop. Minder abstract, maar wel heel belangrijk, vind ik de uitwisseling van mensen tussen ministeries. Op topniveau doen we dat via de Algemene Bestuursdienst (ABD), maar dat principe wil ik voor veel meer mensen laten gelden. Je bent niet meer in dienst van een ministerie, je bent in dienst van het Rijk en het is leuk om op verschillende plaatsen te werken. Dat relativeert, houdt je scherp en gaat verkokering tegen."

Bent u eerder voorstander van de kaasschaaf of van het heroverwegen van taken?

“Dat is natuurlijk een heel politieke afweging. Wat moet de rijksoverheid wel en niet doen? Bij SZW hebben we een grootscheepse decentralisatie ingezet, waarbij taken overgaan naar de gemeenten. Vanuit andere ministeries gebeurt dat ook, bijvoorbeeld op het gebied van jeugdzorg en de AWBZ. Het takenpakket van ministeries wordt kleiner, en dat gaan mensen merken. De arbeidsbemiddeling door het UWV was vroeger iemand van vlees en bloed met wie je het gesprek aanging aan het bureau, nu is dat een website geworden. Logisch, want het gaat er uiteindelijk om dat je zo veel mogelijk vacatures ziet.

Er worden dus wel degelijk keuzes gemaakt. Tegelijkertijd moet je voortdurend beoordelen of het efficiënter kan en die druk er vanuit de politieke leiding op houden. Zonder die druk heeft elke organisatie de neiging om uit te dijen en de scherpste te verliezen. De kaasschaaf blijft altijd nodig, maar politici moeten eerst de echte keuzes maken.”

Wanneer gaan rijksambtenaren de gevolgen aan den lijve ondervinden? .

“Die ondervinden ze toch al lang? Neem dit gebouw (het gezamenlijke pand van Binnenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie aan de Turfmarkt, red.), dat is helemaal ingericht op Het Nieuwe Werken. Mensen hebben hier geen eigen bureaus meer en beduidend minder dan één stoel per medewerker. Ik hoor dat het goed bevalt.”

Maar er zullen ook banen sneuvelen. Komen er ook gedwongen maatregelen?

“We hebben met de vakbonden afgesproken dat er tot 2016 geen gedwongen ontslagen zullen zijn, op voorwaarde dat mensen meewerken aan herplaatsing. Dat kan betekenen dat je op een andere plaats in het land aan het werk moet. Verder hebben we bewust niet in het Regeerakkoord vastgelegd met hoeveel mensen we het Rijk willen verkleinen, maar met hoeveel geld. In het verleden heeft rekenen met mensen wel eens geleid tot calculerend gedrag, bijvoorbeeld door meer externe inhuur in te zetten. Verder vind ik het logisch dat ministeries binnen die financiële taakstelling de ruimte hebben om te beslissen welk deel ze uit minder mensen halen en welk deel uit huisvesting of door de computers wat langer mee te laten gaan. We hebben wel bepaald dat de besparingen niet mogen leiden tot minder beleidsuitgaven – minder subsidie verstrekken bijvoorbeeld.

Wat helpt is dat de natuurlijke uitstroom de komende jaren behoorlijk zal zijn. Ik kan niet garanderen dat dat voldoende zal zijn, maar het helpt wel enorm.”

De huidige Van Werk Naar Werk-regeling loopt tot 2016. Wat gebeurt er daarna?

“Dat kan ik nu nog niet zeggen. We zullen ons uiterste best doen om gedwongen ontslagen te voorkomen, maar ik kan niet nu inschatten hoe de situatie dan is. Dat hangt ook sterk met de conjunctuur samen. Als de arbeidsmarkt weer aantrekt, zal het natuurlijk verloop meteen groeien. Maar dat is koffiedik kijken.”

De rijksoverheid hervormen is de afgelopen decennia taaie materie gebleken. Waarom gaat het dit keer wel lukken?

“Er zijn in het verleden wel degelijk resultaten geboekt. Maar bezuinigingen worden vaak ook doorkruist door de politiek zelf. Die wil vaak – naast bezuinigingen - op andere terreinen weer uitbreidingen doen. Maar we moeten elkaar niet voor de gek houden. Alle partijen zijn het eens over de gewenste krimp binnen de overheid. Maar als puntje bij paaltje komt en er moet een vestiging dicht in Leeuwarden of Roermond, dan zeggen politici ineens ‘Niet hier’. Inkrimpen vraagt ook van politici grote standvastigheid.”

Door minder instroom zal de overheid verder vergrijzen. Hoe blijft het Rijk een aantrekkelijke werkgever voor jong talent?

“Ik ben niet zo somber over de aantrekkingskracht van het Rijk. Uiteindelijk kun je hier spannend werk doen. Bij vacatures, ook op topniveau, krijgen we reacties van mensen die elders meer of veel meer verdienen. We hoeven onszelf dus niet aan te praten dat het werk hier onaangenaam is. Zeg nou zelf: het is toch mooi werk om bijvoorbeeld jongeren die het thuis slecht hebben goed op te vangen in de jeugdzorg?”